

Farklı Ülkelerde Değerler Eğitimi ve Değer Eğitimi Programlarından Örnekler

Values Education in Different Countries and Examples from Values Education

Özlem DÖNMEZ^{*} , Gülden UYANIK

ÖZ

Bu çalışmada farklı ülkelerin değerler eğitimine ilişkin uygulamaları genel bir perspektifte ele alınmış ve dünyada öne çıkan değerler eğitimi programlarından bazıları açıklanmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Değerler eğitimi, çocukları hayata hazırlayan ve topluma faydalı bir vatandaş olmasını destekleyen eğitimin önemli bir parçasıdır. Değerler eğitimi ailede başlar, sosyal çevre ve eğitim kurumlarıyla birlikte şekillenerek gelişmeye devam eder. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi çocuğun değerleri içselleştirmesi, yaşamına ve davranışlarına yansıtabilmesi için kritik etkiye sahiptir. Değerler eğitimi uygulamaları kültür, toplum, ülke, zaman gibi birçok faktöre göre değişiklik göstermektedir. Hangi değerlerin kabul edildiği ve toplumda hangi değerlere daha çok önem verildiği ülkelerin değerler eğitimi uygulamalarını farklılaştırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, dünyamızda farklı kıtalarda yer alan on üç farklı ülkenin genel değerler eğitimine yönelik uygulamaları hakkında kısa bilgi sunmak ve yine dünyamızda öne çıkan değerler eğitimini destekleyen on farklı eğitim programının genel özelliklerini ele almaya çalışmaktır. Çalışmamızda ele alınan ülkeler; Avusturalya, Singapur, Hindistan, Kore, Çin, Hollanda, Slovenya, İsveç, Yeni Zelanda, Almanya, İngiltere, Amerika ve Türkiye'dir. İncelenen on farklı değerler eğitimine yönelik programın öne çıkan özellikleri ya da farklılıklarına dikkat çekilmeye çalışılmış ve ülkemizdeki uygulama çeşitliliğine ilişkin örneklerle de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Farklı ülkelerde değerler eğitimi, eğitim programları, okul öncesi eğitim.

ABSTRACT

In this study, the practices of different countries on values education were discussed in a general perspective and some of the prominent values education programs in the world were tried to be explained and evaluated. Values education is an important part of education that prepares children for life and supports them to be useful citizens to society. Values education starts in the family, continues to develop with the social environment and educational institutions. Values education in the preschool period has a critical effect on the child's internalization of values and reflecting them on his/her life and behaviors. Values education practices vary according to many factors such as culture, society, country, and time. Which values are accepted and which values are given more importance in the society differentiate the values education practices of the countries. The aim of this study is to provide brief information about the practices of thirteen different countries in different continents in our world for general values education and to discuss the general characteristics of ten different education programs that support values education that featured in our world. The countries covered in our study are Australia, Singapore, India, Korea, China, Netherlands, Slovenia, Sweden, New Zealand, Germany, England, America, and Turkey. The prominent features, or differences of the ten different values education programs examined have been tried to draw attention and examples of the diversity of practice in our country are also included.

Keywords: Values education in different countries, education programs, preschool education.

^{*} Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Özlem DÖNMEZ
E-posta/E-mail: ozlemdonmez@maltepe.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 06.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 23.05.2022

Ç. Yayınlanma Tarihi/Online Published: 31.05.2022

GİRİŞ

Değerler eğitimi ülkemizde olduğu gibi tüm dünyada da önemi sürekli artan ve ülke eğitim politikalarında sıklıkla ele alınan temel konulardan biridir. Değerler insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır ve erken çocukluktan itibaren temel evrensel değerler eğitimi önem verilmesi gereklidir. En genel anlamda değer tanımı; “bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen, ortak duygu, düşünce, amaç ve yararları yansıtan genelleştirilmiş ahlaki ilke ve inançlardır” şeklinde tanımlanabilir (Kızılcıkelik ve Erjem, 1994; akt. Tarkoçin, Berktaş ve Uyanık Balat, 2013). Değerler aynı zamanda toplumun sosyokültürel öğelerine anlam veren istenilen veya önemli görülen ilkeler, kurallar, standartlar ve ölçütlerdir şeklinde tanımlanmaktadır (Cooper, 2014; Özensel, 2003).

Bireyin sağlam bir kişilik ve karakterinin yapılanmasında değerlerin rolü büyüktür. Değerler, eğitim aracılığıyla nesilden nesle aktarılabilir (Bakioğlu ve Levent, 2014). Ülkemizde değerler eğitimi 2010 yılında yapılan 18. Milli Eğitim Şura kararlarında ve MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından vurgulanmış (Uyanık Balat, 2012) ve değerlere okul öncesinden itibaren her eğitim kademesinde yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Ulavare ve Veisson, 2015). Değerlerin öğrenilmesi yaşam boyu devam eden bir süreçtir, ancak temel evrensel değerler okul öncesi dönemde kazanılır (Tatlılıoğlu, 2015; Balat ve Dağal, 2009).

Okul öncesi dönem, çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Büyüme ve gelişme ile birlikte çocuklar sosyal duygusal olarak gelişmekte, sosyal beceri ve değer kazanımları desteklenmektedir (Trawick-Smith, 2013; San Bayhan ve Artan, 2009). Bu dönemde çocuklar sevgi, saygı, mutluluk, sorumluluk, iş birliği, yardımlaşma, sabır ve dürüstlük gibi temel evrensel değerleri içselleştirilmeye başlar (Bal ve Uyanık Balat, 2013). Atabey ve Ömeroğlu (2016)'na göre okul öncesi dönemde çocukların kazanması beklenen değerler sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, iş birliği, yardımlaşma ve nezakettir.

Değerler Eğitimi ülkemizde uygulanan kul Öncesi Eğitim Programı'nın da bir parçasıdır. Okul öncesi eğitim programında değerler eğitiminin etkileşime dayalı, etkinliklerle bütünleştirilmiş, yaparak yaşayarak öğrenme temelli olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, değerlerin somut olarak kazanılabileceği uygun fiziksel ve sosyal ortamın yaratılmasında okul-aile iş birliğinin önemi vurgulanmıştır (MEB, 2013). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi çocuklara “ayakkabılarını yan yana koymalarını öğrenmek gibi” somut yaşantılar yoluyla öğretilmelidir (Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009). Çocukların değerleri kazanabilmesinde uygun rol model ve rehber olmak, demokratik bir tutum sergileyebilmek ve çocuğun değerleri pekiştirebileceği uygun ortamlar yaratmak adına aileler ve öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir.

Değerlerin yaşamın ilk yıllarında çocuklara kazandırılması, çocukların toplum ile uyumlu yaşaması açısından önemlidir (Atabey, 2014). Okul öncesi dönemde doğru bir şekilde uygulanan değer eğitiminin, duygusal, sosyal, ahlaki ve akademik bir dizi eğitim hedefi üzerinde olumlu etkileri olduğu ortaya konmuştur (Öztürk ve Can, 2020; İbiş, 2017; Lovat, 2017; Morcom, 2016; Thornberg, 2016; Erikli, 2016; Atabay ve Ömeroğlu, 2016; Dereli İman, 2014; Sapsağlam, 2015; Uzunkol, 2014; Atabey, 2014; Öztürk Samur, 2011).

Dünyada değerler eğitimi uygulamalarında farklı öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanılmaktadır ve şu şekildedir; değerlerin doğrudan öğretimi/telkin (inculcation), edebiyat merkezli (literature based), değer açıklama (values clarification), değer analizi (value analysis), ahlaki ikilem müzakereleri (moral dilemma discussions), hizmet öğrenimi ve kamu hizmeti (service learning), müfredatın bütünleştirilmesi (integration of curriculum) ve çok stratejili yaklaşım (multi-strategy approach (Ekşi, 2003). Tüm bu yaklaşımların bir arada karma olarak kullanılması kullanılması olarak tanımlanan çok stratejili yaklaşım, çocukların temel evrensel değerleri içselleştirmesini kolaylaştırabilir. Okul öncesi dönemde temel öğretim yöntemi oyundur ve tüm eğitim etkinlikleri oyun temelli olarak hazırlanmaktadır. Benzer şekilde temel evrensel değerlerin okul öncesi eğitim programında oyunu esas alan öğretim yaklaşımıyla fen, matematik, drama, hareket müzik gibi tüm etkinlik alanlarında ele alınarak dengeli bir şekilde yer verilmesi gereklidir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, değerler eğitimi yaklaşımları ve uygulamaları kültür, toplum, ülke, zaman gibi birçok faktöre göre değişiklik gösterebilmektedir. Hangi değerlerin kabul edildiği ve toplumda hangi değerlere daha çok önem verildiği ülkelerin değerler eğitimi uygulamalarını da doğal olarak farklılaştırmaktadır (Schwartz, 1992). Bu kapsamda farklı ülkelerde genel olarak değerler eğitimi ilişkin uygulamaların genel olarak tanımlanması ve dünyada değerleri destekleyen ve öne çıkan bazı programlarının tanıtılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada farklı ülkelerdeki değerler eğitimi uygulamalarını belirlemek amacıyla literatür taraması yöntemi kullanılarak derleme türünde bir araştırma yapılmıştır. Literatür tarama çalışmaları; araştırmacılar tarafından daha önceden değerlendirilmiş sistemli, açık ve üretilebilir bir yöntemin kullanıldığı çalışmalardır (Fink, 2009). Araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranmış ve on üç farklı ülkedeki uygulamalar (Avusturalya, Singapur, Hindistan, Kore, Çin, Hollanda, Slovenya, İsveç, Yeni Zelanda, Almanya, İngiltere, Amerika ve Türkiye) ve on farklı program değerlendirilerek ülkemizdeki değerler eğitimi uygulamaları için öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Çocuğun doğduğu andan beri çevresinde gördüğü rol modellerle içselleştirdiği değerleri, yaşam boyu gelişmeye devam eder. Yukarıda da belirtildiği gibi değerler eğitimi yaklaşımları ve uygulamaları kültür, toplum, ülke, zaman gibi birçok faktöre göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu bağlamda ele alınan ülkeler; Avusturalya, Singapur, Hindistan, Kore, Çin, Hollanda, Slovenya, İsveç, Yeni Zelanda, Almanya, İngiltere, Amerika ve Türkiye'dir.

Her bir ülkenin değerler eğitimi kapsamında yaptığı uygulamalar genel olarak aşağıda açıklanmıştır:

Avusturalya, 2007'de Monarsh Üniversitesi'nde yapılan "Ahlak Eğitimi ve Avusturalya'nın Değerleri Konferansı (Moral Education and Australian Values Conferance)" ile eğitimin her aşamasında değerler eğitimine önem verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. "Okullar kendini değerlerden soyutlayamaz", "Değerler, eğitimin temel bileşenlerinden biridir" görüşleri hâkimdir. Evrensel değerler gibi okullar da bireylerin gelişimini, iyi insan olmasını desteklemelidir. Değerler eğitiminde öğrenciler değerleri tanımalı, değerlendirmeli ve evrensel olarak önemli olan değerleri uygulamada davranışlarına yansıtılabilmelidir (Hill, 2004). Tarafsızlık, gerçeğe ve akıl yürütmeye saygı, adalet, eşitlik, başkalarının iyiliğini düşünme, özgürlük, çeşitliliği kabul etme ve çatışmalara barışçıl çözümler arama eğitimde vurgulanması gereken değerlerdendir (Çengelci, 2010; akt. Yağan Güder, 2015).

Singapur'da değerler eğitiminin doğru olarak, çocuklar için fayda sağlayacak biçimde uygulanabilmesi için öğretmenlerin eğitimi kritik öneme sahiptir. Günümüzde çok kültürlülük önemli bir kavramdır. Bu nedenler değerler eğitimi okul ve aile iş birliği ile ele alınmaktadır. Bireyler başkalarına saygılı, farklı kültürleri anlayışla karşılayan ve önyargılarından uzaklaşıp hoşgörülü olan bir anlayış sergilemelidir. Bunun için öğretmenler öncelikle kendi değerlerini, düşünce kalıplarını, yargılarını bilmeli ve kendinde bir öz değerlendirme yapmalıdır. Öğretmenler bu sayede öğrencilerinin değerleri içselleştirmesine katkı sağlayabilirler (Berthelsen ve Karuppiyah, 2011).

Hindistan'da değerler eğitimi uzun yıllar özel bir okul olan City Montessori School'da verilmeye başlanmıştır. Evrensel değerlerin çocuklar ve aileler için yararlı olup olmadığını araştırmak için bir araştırma yapılmıştır. Sonuçlara göre, okulda ve evde eşzamanlı olarak desteklendiğinde değerlerin daha iyi içselleştirildiği bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle City Montessori School'un değer öğretiminde başarılı olduğu bulunmuştur. Sonraki yıllarda yapılan araştırmalara göre değerler eğitimi alan çocukların akademik ve sosyal anlamda daha başarılı olduğu görülmüştür. Günümüzde okul öncesinden lise sona kadar değerler eğitimine önem verilmektedir (Cottom, 1996).

Kore'de kolektif yaşam tarzı, birliktelik, başarılı olma gibi değerler okul öncesinden itibaren çocuklara kazandırılmaya çalışılır. Genel olarak Amerika'nın benimsediği değerlere yakındır; fakat değerler eğitimi uygulama yöntemleri Amerika'ya göre daha gelenekseldir. Örneğin, öğrencilerin öğretmene saygı duymaları, öğretmeni bir lider olarak görüp söylediklerini yapmaları beklenir. Kore'deki öğretmenler ile yapılan bir araştırmaya göre Batı'daki değerlerden ve eğitim anlayışından (bireysellik, yaparak yaşayarak öğrenme, aktif olma gibi) fikir olarak etkilendikleri ancak uygulamada hala geleneksel yöntemlere bağlı kaldıkları (öğretmenin aktif ders anlattığı, işitmeye dayalı anlatma yöntemi, otoriteye uyma gibi) bulunmuştur. Bu nedenle bir program alınırken ülkenin kültürüne uygun modifikasyonlar yapılması gerektiğine dikkat çekilmiştir (Kwon, 2002).

Çin, değerler eğitimi programının merkezinde tutar. Değerler eğitimi evrensel ve toplumsal değerlerin yanı sıra bireysel değerleri de güçlendirmeyi hedefler (Law ve Ho, 2009). Erdem, toplumsal ahlak ve topluma uyum, kişisel ahlakı korumak ve insan yetiştirmek boyutlarıyla ele alınır İnsan yetiştirmenin ahlaki, entelektüel, spor, estetik ve iş/beceri eğitimi boyutları olması gereken çok boyutlu bir olgu olduğu vurgulanmıştır. Tüm bu boyutları ele alan kaliteli bir eğitiminin gerçekleştirilebilmesi için bütüncül ve süreç odaklı bir eğitimin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda eğitim politikalarının geliştirilmesi, eğitmen eğitimlerinin önemi, ailelerin etkin katılımına vurgu yapılmıştır (Eryong ve Li, 2021).

Hollanda'da değerler, bireylerin bireyselliğine saygı duymasını, aynı zamanda da toplumla sosyalleşmesini gerektirdiği için eğitimin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Okullardaki konu ve müfredat temalı değerler eğitimiyle öğrenciler olumlu sosyal davranışlar kazanmakta ve ahlak gelişimleri desteklenmektedir. Değerlerin direkt anlatımından çok çocuğun içselleştirmesine ve davranışlarına yansıtmasına katkı sağlayacak şekilde olmasına destek olunmalı, demokratik bir değerler eğitimi verilmelidir. İnkalem örnek olaylar, drama, hikâye gibi etkinlikler ile çocuğa problem çözme, düşünme, eleştirel yaklaşma yolu ile değerler eğitimi verilebilir. Sınıf içindeki uygulamalar ile müfredat bütünleştirilerek değerler eğitimi verilmesi gereklidir; fakat öğrenmenin tam olarak gerçekleşebilmesi için bu yeterli değildir. Değerlerin kazanılması ev, okul gibi toplumun farklı ortamlarında da desteklenmelidir (Schuitema ve diğ., 2003).

Slovenya'da çocuğun kendisiyle, diğer insanlarla, nesnelere ve çevresiyle iyi ilişkiler kurması için değerlere ihtiyacı vardır ve bu değerler okul öncesi dönemden itibaren desteklenmelidir. Okul öncesi eğitimin bilgi, nitelikli olmak, beceriler, bağımsızlık, değerler, etik ve ödüllere olmak üzere 7 boyutu vardır (Brock, 2012). Değerler eğitimi, okul öncesi dönemde çok önemli bir yere sahiptir. Türkiye ve Slovenya'nın ortaklaşa yürüttükleri Erasmus+ projesi bulunmaktadır. Bu proje kapsamında Montessori anaokullarındaki etkinliklere paralel olarak değerler eğitimi uygulamaları yürütülmektedir. Türkiye ve Slovenya'daki çocuklar, aileler ve öğretmenlerle ortak yapılan araştırmalara göre kendisine, başkalarına ve çevresine iyi davranma, kendine güvenme, kibar olma, tolerans, saygı, estetik, hayal gücünün gelişimi, doğruluk, adalet, dürüstlük, sevgi, arkadaşlık gibi değerlerin her iki ülkede de önemli olduğu görülmüştür (Cirila ve diğ., 2016).

İsveç'te oyun ve öğrenmeye aileler ve öğretmenler tarafından verilen önemin çocukların değerlerini belirlemesinde etkisi vardır. Çocuğun yakın çevresi onun eğitiminde, değerlerinin ve bakış açısının şekillenmesinde oldukça etkilidir. Aileler ve öğretmenlerin, çocuk için çok değerli bir eğlence kaynağı olan oyunu çocuğun kendisi gibi değerli bir şey olarak mı, yoksa boş zaman geçirmek gibi mi algılıyor ayrımı çocuk için oldukça kıymetlidir (Samuelsson ve Johansson, 2006). İsveç'te değerler eğitimi müfredatın bir parçasıdır. Değerler eğitimi ile eşitlik, adalet, demokrasi, kişiler arası iyi ilişkiler geliştirme gibi değerlere ulaşmak hedeflenir. Değerleri ayrı bir konu olarak görmektense diğer konularla ve bileşenlerle bütünleştirilmiş şekilde ele alırlar. Değerler eğitimi resmi olmayan örtük/gizil müfredat (hidden/informal curriculum) ile verilmektedir. Örneğin; öğretmen-öğrenci iletişimi, sınıf kurallarını belirleme, öğrenci katılımı, problem çözme, çatışma çözümü, ayrımcılık karşısında takınılan tutumlar aracılığıyla dolaylı olarak değerler eğitimi gerçekleştirilmektedir (Thornberg ve Oğuz, 2013).

Yeni Zelanda'da bireylerin yaşamında kişisel, içinde yaşadığı toplum ile ilişkili ve evrensel değerleri vardır (Hills, 2002). Problem durumlarla karşılaştığında en uygun şekilde cevap verebilme, yeniliklere açık ve meraklı olma, farklılıklara açık olma, toplum ile ortak noktada buluşabilme, çevreyi koruma, kendine, başkalarına ve insan haklarına saygılı olma, bütünlük, dürüstlük, sorumluluk sahibi olma ve etik olma değerler eğitiminde sıklıkla ele alınan temalardır. Doğruluk, itaat etme, başkalarını düşünme, dürüstlük, saygı, sorumluluk, iyi kalplilik, merhamet ve görev bilinci önem verilen değerlerdendir (Çengelci, 2010; akt. Yağan Güder, 2015). Değerler eğitiminde müfredattaki temalar ve sosyal rol modellerin önemli olduğunu belirtirler. Öğrencileri dinleme, onları soru sormaya teşvik etme, fikirlerini önemseme değerler eğitimi kapsamında günlük etkinliklerde sıklıkla kullanılan tekniklerdendir. Değerler eğitimi uygulamaları öğretmenin anlattığı, öğrencinin dinleyip anladığı geleneksel ders anlayışından farklıdır. Kritik düşünme ve fikirlerin yapılandırılması sonucu oluşan bir eğitim anlayışı vardır. Değerler soyut olarak çocuklara anlatılmamakta, günlük hayat ile ilişkilendirilerek somutlaştırılmaktadır (Stevens, 2008).

Almanya'da değerler eğitimi hem ayrı bir ders olarak doğrudan, hem de her dersin içinde gizil müfredat ile ele alınmaktadır. Ailelerin isteğine göre din dersi ile birlikte değerler eğitimi veya din dersini seçmeyenler için etik ve felsefe dersleri ile değerler eğitimi verilmektedir (Öztürk, Ferah Özcan, Çimen, Özkan ve Balkaş, 2016). Almanya'da değerler eğitiminin bireysel ve sosyal olmak üzere iki boyutu olduğu vurgulanır. Bireysel boyutta kişinin kendine güvenmesi, öz değerini fark etmesi, kendi değerlerini inşa etme süreci desteklenirken; sosyal boyutta saygı, tolerans, toplumla çatışmadan uyumlu yaşama, adalet, iş birliği, dürüstlük gibi değerleri içerir. Bireyin kendi içindeki değerler ile toplum tarafından beklenen değerler arasında uyumlu bir yaşam sürdürmesi Almanya'daki değerler eğitimi uygulamalarının temel amacıdır. Değerlerin içselleştirilmesinde ve sosyalleştirilmesinde model alma, rol oynama, tartışma, sunumlar, oyunlar, projeler, ailelerin etkin katılımı gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır (Kopp, Niedermeier, ve Mandl, 2014). Alman eğitim sistemine göre eğitim ve değerlerin içselleştirilmesi ailenin, okulun ve toplumun ortak sorumluluğudur. Değerler eğitiminin belli alanlara yönelik olması yerine, bütüncül olması çocuğun gelişimi için daha faydalıdır. Diğer bir ifadeyle, değerler eğitimi ile gelişim alanları birbirinden ayrı düşünülmemelidir. İngiltere ile 21. Yüzyılda demokrasi ve deneysellik (democracy and experimentation) değerlerinin toplumdaki bireylerin uyum içinde yaşaması için gerekli

olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle okul öncesinden itibaren bu değerlere yer verilmektedir (Moss ve Urban, 2010).

İngiltere’de bireyin değerleri ve ahlak gelişimi için 5 yaşına kadar yapılan yatırımların çok önemli olduğu bilinmektedir. Okul öncesini kapsayan bu dönemde çocuklarla çalışan kişi, kurum ve politikalar çocuğun ahlak yapısını şekillendirdiğinin bilincinde olmalıdır. Değerler eğitiminde ikilik (dualism) olmalıdır; çocuğun bireyselliği ile başkalarıyla birlikte yaşama (kolektiflik) eşzamanlı desteklenmelidir. Çocuğun sosyal duygusal becerileri ile yakından ilişkili olan bir şeyi yapmak için motivasyon, kendine ve başkalarına saygı, öz denetleme becerileri değerler eğitimi ile yakından ilişkilidir (Powell, 2010). Değerler eğitimi tek boyutlu düşünülemez, bütün gelişim alanlarıyla ve çocuğun çevresiyle ilişkilidir.

Amerika’ya göre ise adalet, eşitlik, fırsat eşitliği gibi değerler önemlidir. Kaliteli bir okul öncesi eğitiminin düşük gelirli ailelerin çocuklarının bu değerleri kazanması için son derece önemli olduğu belirtilir. “Eşitlik ve adaleti önemseyen toplumların çocukların hayata eşit başlangıçlar yapabilmesi önemlidir” görüşü hâkimdir. Bu doğrultuda kaliteli bir okul öncesi eğitimini düşük gelirli ailelerin çocukları için bir müdahale programı olarak görürler ve ilköğretime eşit başlamayı sağlamada okul öncesinin kritik rolünün farkındadırlar (Baxter ve Hamm, 2014). Değerler eğitiminde çeşitli yöntem ve teknikleri kullanmaktadırlar. Örneğin, değerler eğitiminde hikâyelerin yaygın olarak kullanılmasının çocuğun değerleri gerçek hayattaki örnek olaylarla ilişkilendirmesini ve içselleştirilmesini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir (Vitz, 1990). Çocuk edebiyatı ile ilgili yapılan deneysel araştırmalara göre kitaplar çocukların sosyal, bilişsel, duygusal birçok gelişim alanını desteklediği ve arkadaşlarıyla olan iletişimini güçlendirdiği görülmüştür (Peshotan Bhavnagri ve Samuel, 1996). Zihinsel engel, otizm gibi özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar ile yapılan çalışmalarda da çocuk edebiyatının, kuklaların, sihirli değneklerin, balonlardan yapılmış hayvanlar ve teknoloji aracılığıyla yapılan değerler eğitiminin eğlenceli ve etkili olduğu görülmüştür (Klein-Ezell ve diğ., 2014). Amerika 2001 yılından itibaren “Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Hareketi (No Child Left Behind Act)” ile değerler eğitimine ayırdığı bütçeyi arttırarak değerler eğitimine verilen önemin arttırılması gerektiğini belirtmiştir (USDE, 2001). Özgürlük, gizlilik, doğruluk, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik ve otoriteye saygı önem verilen bazı değerlerdendir (Çengelci, 2010; akt. Yağan Güder, 2015).

Türkiye’de aile ve okul değerler eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsel, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, özgürlük, sevgi, saygı, misafirperverlik, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya özen gösterme, yardımseverlik ve aile birliğine önem verme önem verilen değerlerdendir (Çengelci, 2010; akt. Yağan Güder, 2015). Türkiye’de aileler ile yapılan bir araştırmaya göre dürüstlük, sorumluluk sahibi olma, saygı, mutluluk ve adalet ailelere göre çocuklarının kazanması gereken en önemli beş değerdir (Uyanık Balat ve diğ., 2011).

MEB 2013 okul öncesi eğitim programı sosyal duygusal gelişim alanındaki kazanım ve göstergeler ile dünyada yaygın olarak kullanılan UNESCO Erken Çocuklukta Değerler Eğitimi Eylem Çerçevesi (UNESCO Framework for Action on Values Education in Early Childhood) (2000) ve Yaşayan Değerler Eğitimi (Living Values Education) (2008) kapsamındaki değerler uyuşmaktadır. Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğiti programında saygı, iş birliği, eşitlik, adalet, farklılıklara saygı gibi değerler bulunmaktadır. Sapsağlam (2016) tarafından yapılan çalışmada, Rokeach değer sınıflamasında yer alan 5 değere yönelik (Özsaygı, Kendini Kontrol Etme, Nezaket, Sorumluluk, Temizlik) 11 kazanım ve Yaşayan Değerler Eğitimi Programı’nda belirtilen 4 değere (Sevgi, Saygı, Hoşgörü, Sorumluluk) yönelik 12 kazanım yer almaktadır. MEB okul öncesi eğitim programında mevcut olan bu değerlerin uygulamada nasıl olduğu konusunda yapılan araştırmalar yetersizdir. Uygulamanın çocuklar açısından verimli olup olmadığı, öğretmenlerin ne kadar önem verdiği ve uygulama yöntemleri konularında daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Dönmez, Sözen ve Demirkaya Demirdaş, 2020; Duman, 2014).

Dünyada farklı ülkelerin değerler eğitimi uygulamaları incelendiğinde birçok farklı program kullanıldığı görülmektedir. Bu programlar ülkelerin ihtiyaçlarına ve çalışılan yaş grubuna göre farklılaşmaktadır. Değerlerin içselleştirilebilmesi adına çoğu program sosyal-duygusal gelişim ile iç içe olarak hazırlanmıştır. Bu programlardan en yaygın olarak kullanılan on programa ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1: Farklı Ülkelerde Yaygın Olarak Uygulanan Değerler Eğitimi Programları

Programın Adı	Geliştirildiği Yıl	Hedef Yaş Grubu	Yaygın Olarak Kullanan Ülkeler
1 Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Living Values Education Program)	1966	Okul öncesinden lise sona kadar	Avrupa, Asya Afrika, Orta Doğu ve Amerika'da 60'ı aşkın ülkede uygulanmaktadır.
2 Karakter Eğitimi Ortaklığı (The Character Education Partnership-CEP)	1993	Okul öncesinden lise sona kadar	Amerika'da başlayıp dünyanın pek çok ülkesine yayılmıştır.
3 Karakter Önemlidir (Character Counts)	1993	Okul öncesinden lise sona kadar	Porto Riko, Bolivya, Kolombiya, Çin, Ekvador, Nijerya ve Güney Afrika
4 Duyarlı Sınıflar (The Responsive Classroom)	1981	Okul öncesinden orta okulun sonuna kadar	İngiltere, Hindistan, Kolombiya, Meksika, Çin, Singapur, Tayland, Panama, Kanada, Meksika, İspanya, Arap Emirlikleri, Tayvan
5 Pozitif Eylem (Positive Action)	1987	Okul öncesinden lise sona kadar	Amerika, Kanada, Rusya, İspanya
6 Zürafa Kahramanlar (Giraffe Heroes) Programı	1981	Okul öncesinden lise sona kadar	Kenya, Hindistan, Nepal, Mısır, Nijerya, Birleşik Krallık, Ukrayna, Tibet, İsrail
7 Lions-Quest Programı	1970	Okul öncesinden lise sona kadar	Kanada, Latin Amerika, Brezilya, Şile, Kolombiya, Salvador, Meksika, Finlandiya, Karadağ, İtalya, Norveç, Türkiye, Hindistan, Nepal, Japonya, Endonezya, Nijerya, Uganda
8 Büyük Vücut Dükkânı (Great Body Shop)	1987	Okul öncesi ve ilkökul	Amerika

Değerler eğitimi ve sosyal-duygusal gelişimi destekleyen kapsamlı programlar Tablo 1'de verilmiştir. Bu programlara ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Living Values Education Program), dünya genelinde birçok ülke tarafından kabul edilen ve yaygın olarak kullanılan şiddet, zorbalık, sosyal problemleri azaltmak ve olumlu sosyal davranışları arttırmayı hedefleyen kapsamlı bir programdır. Hiçbir dini, politik ya da ulusal bağlantısı yoktur, evrensel değerleri savunur. UNESCO tarafından yaşayan değerler desteklenmektedir. Okul, ev ve toplum boyutunda evrensel değerlerin desteklenmesi gerektiğini savunur. Kaliteli bir değerler eğitimi gerçekleşmesi için karşılıklı saygı ve güvenin olduğu, bireylere önem veren bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır. Avrupa, Asya, Afrika, Orta Doğu ve Amerika'da 60'ı aşkın ülkede uygulanmaktadır. Programda bulunan değerler; barış, saygı, sevgi, iş birliği, mutluluk, dürüstlük, tevazu, sorumluluk sahibi olma, sadelik, tolerans, özgürlük ve birliktir (Tillman, 2000). Yaşayan Değerler Eğitimi Programı uygulamalarının sadece kurum temelli değil, aynı zamanda ev ve toplum temelli değerler eğitiminin olması gerektiğini savunur. Ailelerin çocuklarına değerler eğitimi konusunda daha iyi rehberlik edebilmesi için aile kitapçıkları da bulunmaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili araştırmalara ve uygulamaların ülkelere göre etkilerine internet sitesi üzerindeki kaynaklardan ulaşılabilmektedir. İnternet sitesinde kitaplar, etkinlikler, şarkılar ve videolar da mevcuttur. Savaştan etkilenmiş çocuklar, zor şartlar altındaki çocuklar (sokak çocukları gibi), suça karışmış çocuk ve gençler ve madde bağımlılığıyla mücadele eden gençler için özel kitapçık ve etkinlik örnekleri de bulunmaktadır. Değerler eğitimi kapsamında, bireyin kendisi ve kişilerarası sosyal duygusal becerilerini zenginleştirmek hedeflenir (Leming, 1997).

Karakter Eğitimi Ortaklığı (The Character Education Partnership-CEP), "Karakter eğitimi hayati öneme sahiptir" sloganıyla hareket eder. İyi bir karakter eğitimi programı akademik başarıyı artırır ve davranış problemlerini azaltır. CEP değerleri öz etik değerler (adalet, saygı gibi değerler) ve performans değerler (başkalarıyla iyi ilişkiler kurma, problem çözme gibi) olmak üzere iki başlık altında gruplandırır (Lickona, Schabs, ve Lewis, 2007). Değerler eğitiminde bu organizasyon ile çalışmak isteyen okullar başvuru yapmakta ve seçilen okullarda program uygulanmaktadır. İnternet sitesi üzerinden farklı yaş gruplarına uygun ders planlarına ulaşılabilmektedir. Kaliteli bir değerler eğitimi uygulaması için önerdikleri eğitim anlayışına göre; güçlü bir okul kültürü oluşturmak, akran ilişkilerini güçlendirmek, aile katılımı sayesinde okul-aile işbirliğini zenginleştirmek, güvenli ve destekleyici bir

öğrenme ortamı oluşturmak, sonuç odaklı değil; çabayı öven, geri bildirim ve revizyona dayalı, süreç odaklı bir öğrenme modeli benimsemek, öğrencileri düşünmeye, eleştirel yaklaşıma, sorgulamaya ve merak duymaya teşvik etmek, iyi rol model olmak, öğrencilerin sorumluluk alma ve öz değerlendirme yapabilecekleri rubrikler sunmak, çalışmalarını arkadaşlarıyla paylaşabilecekleri ve kendi bulgularının değerli olduklarını hissedebilecekleri sunumlar yapmalarına fırsat sağlamak ve üst öğrenmeleri desteklemek önemlidir (Lickona, Schabs, ve Lewis, 2007).

Karakter Önemlidir (Character Counts) Programı’nda değerlerin 6 temel bölümden oluştuğu ve öğrencilerin bunları öğrenmesi için uygun okul ortamının yaratılması gerektiği düşüncesi hakimdir. Bu 6 değer grubu; doğruluk, saygı, sorumluluk sahibi olma, adalet, önemseme ve yurttaşlıktır. Öğretmenlere, sınıflara, ailelere, topluma ve her yaş grubundaki bireylere yönelik internet sitesi üzerinden değerler eğitimine yönelik materyal satışı yapılmakta, çeşitli atölyeler düzenlenmektedir. Okullara yönelik etik açıdan ılımlı bir okul kültürü oluşturmaya yardımcı olabilecek seminerler düzenlenmekte ve okullarla birlikte çalışılmaktadır. Programın verimliliğini ölçmek için düzenli araştırmalar yapılmaktadır. Hiçbir Çocuk Geride Kalmaması (No Child Left Behind) ilkeleri ile uyumlu olan program, okul kültürünü zenginleştirerek öğrencilerin akademik başarısının artmasını, zorbalık, şiddet gibi problem davranışların azalmasını, saygı, sorumluluk sahibi olma gibi sosyal becerilerin artmasını sağlamaktadır (Peterson, O’Connor, ve Fluke, 2014).

Duyarlı Sınıflar (The Responsive Classroom) Programı, çocukların gelişiminde matematik ve dil alanlarını içeren akademik beceriler dışında sosyal duygusal beceriler de önemlidir görüşünü savunur. Duyarlı sınıflar düşüncesinde 7 temel prensip vardır. Bunlar: 1. Sosyal ve duygusal müfredat da akademik müfredat kadar gereklidir. 2. Çocukların nasıl öğrendiği, ne öğrendiği kadar değerlidir. 3. Bilişsel gelişimin büyük çoğunluğu sosyal etkileşimlerle gerçekleşir. 4. Çocukların akademik ve sosyal yönden başarılı olabilmeleri için edinmesi gereken bazı sosyal duygusal beceriler (İş birliği, atılganlık, sorumluluk, empati ve öz kontrol) vardır. 5. Eğitim verilen çocukları bireysel, gelişimsel ve kültürel olarak bilmek, öğretilen konuyu bilmek kadar önemlidir. 6. Çocuklarına eğitim verilen aileleri tanımak, çocukları tanımak kadar gereklidir. 7. Okulda çalışan yetişkinler arasındaki iş birliği, öğretmenin bireysel becerileri kadar önemlidir (McTigue Rimm-Kaufman, 2011). Okul öncesi dönemde morning time (sabah yapılan büyük grup çember zamanı), ortak sınıf kuralları oluşturma, geçişler, yemek zamanı, etkinlikler, günü değerlendirme zamanı gibi tüm zaman diliminde değerlere yer verilmelidir. İnternet sitesinde örnek uygulama videoları da bulunmaktadır. Öğretmen ve yöneticilere yönelik düzenli eğitimler verilmektedir. Çocuğa etkileşim kurabileceği iyi rol modeller sunma, öğretmenin olumlu bir iletişim dili kullanması, problem davranışlara yapılan mantıklı açıklamalar ve tutumlar, cezadan çok açıklamaya dayalı eğitim, yaşayarak ve etkileşim kurarak öğrenmeyi sağlayıcı ortamlar ve etkinlikler değerler eğitiminin verilmesinde kullanılan yollardandır (Schafer ve Barker, 2018).

Pozitif Eylem (Positive Action) Programı, “İyi şeyler yaptığımızda kendimizi iyi hissederiz” düşüncesinden yola çıkar. Programın temel felsefesi, düşünceler-eylemler-duygular sarmalından gelir. Düşüncelerimiz davranışlarımızı, davranışlarımız hislerimizi belirler. İyi hisler daha fazla düşünce üretmeyi sağlar ve bu şekilde sarmal yapıda devam eder. Eğer bu döngü pozitifse öğrenci yeni şeyler öğrenmek ister, eğer negatifse öğrenmek istemez. Bu döngünün pozitif olması için bu program olumlu eylemlere yoğunlaşır. Her yaş grubunda toplam 6 üniteden oluşur. Bunlar: Benlik, vücut ve akıl için pozitif eylemler, kendi sorumluluklarını yönetme, başkalarına davranmak istediğin gibi davranmak (İç gözlem yaparak ilişkilerini düzenlemek), kendine doğruyu söylemek ve kendini sürekli geliştirmektir (WWC Intervention Report, 2007; Flay, Allred, ve Ordway, 2001). Pozitif Eylem Programı kapsamında posterler, puzzlolar, oyunlar, çalışma kâğıtları içeren 30 kişilik sınıflarda kullanılacak günde 15’er dakikalık toplam 140 ders planı ve malzemesi sunulmaktadır Akademik başarıyı ve okula devam durumunu artırma, alkol ve madde bağımlılığını azaltma, sınıf yönetimi ve problem davranışlarla başa çıkma, obeziteyi önleme, hayat becerileri, farklılıklara saygı, özel eğitim, düşünme becerilerini geliştirme, aile katılımını artırma gibi birçok farklı amaca ve alana yönelik pozitif eylem programı uygulanabilir (Flay, Acock, Vuchinich, ve Beets, 2006; Flay ve Allred, 2003; Flay, Allred, ve Ordway, 2001).

Zürafa Kahramanlar (Giraffe Heroes) Programı, “Stick your neck out (risk al)” sloganı ile ortaya çıkmış olan bu programda, ilgi çekici ve akıllarda kalması için böyle bir isim tercih edilmiştir. Farklı kahraman hikâyeleri ile farklılıklara saygı ve kahramanlık öyküleri sunulmaktadır (Rowe, 2002). Sınıflarda kullanılmak üzere materyal ve ders planları vardır. Kenya, Hindistan, Nepal, Mısır, Nijerya, Birleşik Krallık, Ukrayna, Tibet, İsrail gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Okul, aile ve toplumu eğitim sürecine aktif katan program, çocukların gerçek yaşamdaki kahramanların öykülerini deneyimlemelerini sağlar. Programdaki kahramanlık öyküleri aracılığıyla çocukların akademik ve sosyal gelişimlerini desteklemeyi hedeflemektedir (Kuong, 2003).

Lions-Quest Yaşam Becerileri Programı, sosyal duygusal gelişim başlığı altında olumlu davranışlar, okula

bağlılık, karakter eğitimi, zorbalık karşıtı olma, madde ve alkol bağımlılığı konusunda bilinçli olma, toplum hizmeti alanlarına yoğunlaşan program 90 farklı ülkede kullanılmaktadır. Dersler öğretmenler ve alan uzmanları tarafından yürütülmekte, haftada 20-30 dk. sürdürülmekte ve eğlenceli atölyeler şeklinde olmaktadır (Maalouf, Stojanovic, Kiefer, Campello, Heikkila, ve El-Khatib, 2019). Program, farklı yaş grupları için düzenlenmiştir: Büyürken Beceriler (Anasınıfı-5. sınıf); Ergenler için Beceriler (6-8. sınıf); ve Eylem için Beceriler-Topluma Hizmet (9-12. sınıf). Programda ele alınan üniteler: Olumlu öğrenme programı, kişisel gelişim, sosyal gelişim, sağlık ve önlem alma, liderlik ve hizmet ile yansıtma ve kapanıştır. Bu kapsamda öz farkındalık, öz yönetim, ilişkisel beceriler, sosyal farkındalık ve sorumlu karar verme ele alınan üst düzey becerilerindedir (Göl Güven, 2019).

Büyük Vücut Dükkânı (Great Body Shop) Programı, okul öncesinden 6. Sınıfa kadar olan bir programdır. Güvenlik, vücudun bölümleri, beslenme, sosyal duygusal sağlık, akıl sağlığı, hastalıklardan korunma, madde bağımlılığını önleme, hijyen, toplumsal ve çevresel sağlık, beden sağlığı gibi daha çok sağlık yönünün yoğunlukta olduğu üniteler mevcuttur. Her ünitenin değerler eğitimi ile ilişkili alt temaları vardır (Başkaları ile ilişkiler, aile, farklılıklara saygı gibi). Sadece öğrencilere değil, ailelere ve eğitimcilere de materyal ve etkinlik uygulamaları sunar. Programın sağlık bilgisi, okul başarısı, değerler, öğrenme ve düşünme becerileri, öz güven, duyarlılık ve olumlu davranışları destekleme gibi hedefleri bulunmaktadır (Duncan ve White, 2007).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Farklı ülkelerin değerler eğitimi uygulamaları ve değerler eğitiminde kullandıkları programların ortak noktaları incelendiğinde, sosyal ve duygusal gelişimi desteklediği, akademik başarıyı arttırdığı, pozitif okul kültürüne olumlu katkı sağladığı, okul-aile iş birliğinin geliştiği bulunmuştur. Uygulanan değerler eğitimi programlarının sadece öğrencilere değil, akranlara, ailelere, öğretmenlere ve yöneticilere de olumlu katkısı olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırmalar ve eğitimcilerden alınan dönütlere göre Yaşayan Değerler Eğitimi Programı'nı uygulayan okullarda problem davranışların azaldığı, akademik, sosyal ve duygusal başarının arttığı, pozitif bir okul kültürü oluşturulduğu ve problem davranışlar sergileyen ya da risk altındaki çocukların topluma uyum ve rehabilitasyon süreçlerinin olumlu yönde etkilendiği görülmüştür (El Hassan ve Kâhil, 2005). Benzer şekilde, Zürafa Kahramanlar Programı'nı uygulayan öğretmenlerin kendi düşünce ve davranışlarına olumlu katkıları olduğu bulunmuştur. Ayrıca kahramanlık hikayelerinin öğrencilerin kalbine dokunduğu, bu sayede de öğretmenin anlattıklarını ve kuralları daha çok içselleştirdikleri, daha fazla sorumluluk aldıkları, özgüvenlerinin, özsaygılarının ve duyarlılıklarının geliştiği, takım ruhunun desteklendiği ve problem çözme ve çatışma çözme becerilerine olumlu katkı sağladığı görülmüştür (Kuong, 2003; Medlock, 1995).

Düzenli aralıklarla yapılan değerlendirme araştırmalarına göre Büyük Vücut Dükkânı Programı'na katılan okullarda sağlık bilgisi, okul başarısı, değerler, öğrenme ve düşünme becerileri, öz güven, duyarlılık ve olumlu davranışlar açısından son test skorlarının program öncesi alınan ön test skorlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca şiddet, okul terki, duygusal stres gibi problem davranışların da azaldığı görülmüştür (Duncan ve White, 2007). İkinci Basamak Programı'nın uzun süreli etkileri incelendiğinde, akademik başarı, okula devam ve uyum, öğrenme motivasyonu ve sosyal-duygusal gelişimi olumlu etkilediği, problem davranışları azalttığı görülmüştür (Larsen ve Samdal, 2007; Top, Liew ve Luo, 2016). Problem Çözebilirlik Programı'na katılan çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin katılmayanlara göre olumlu şekilde desteklendiği görülmüştür (Zorlu ve Öğülmüş, 2020; Aras ve Aslan, 2018).

Lions-Quest Yaşam Becerileri Programı'nın okul başarısını ve atmosferini iyileştirirken, olumsuz davranışları azaltan bir etkisi olduğu bulunmuştur. Türkiye'de de pilot uygulaması yapılan programa ilişkin öğretmenler olumlu görüşlerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin aniden gelişen çatışma çözümü veya iş birliği gerektiren durumlarda sosyal-duygusal öğrenme fırsatları yakaladıkları, programın önerileri çerçevesinde öğrencilerle çalışmalar yaptıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca program uygulanan okullarda uygulanmayan okullara göre olumlu sınıf ortamı ve olumlu öğrenci davranışları görülmüştür (Göl Güven, 2019; Göl Güven, 2016).

Dünyada ve ülkemizde uygulanan değerler eğitimi programlarının birçok avantajı bulunmuştur. Bunlar; riskli davranışlarda (problem davranışlar, suç karışma, madde bağımlılığı, şiddet, yalan söyleme, hırsızlık, kaba davranma, vb.) azalma, olumlu sosyal becerilerde artış (dürüstlük, saygı, adalet, yardımlaşma, arkadaşlık, vb.), okula yönelik olumlu tutumlarda ve okul başarısında (arkadaşlar ve öğretmenler ile iyi ilişkiler, derslere devam, olumlu sosyal davranışlar sergileme, kendini okula ait hissetme, akademik başarı, motivasyon, vb.) artış, sosyal duygusal becerilerde

(olumlu benlik algısı, bağımsızlık, girişkenlik, liderlik, problemlerle başa çıkabilme, değişimlere ayak uydurabilme, vb.) artıştır (Berkowitz ve Bier, 2005).

Yenen ve Ulucan (2021) tarafından Amerika ve Türkiye'deki değerler eğitimi uygulamalarını inceleyen çalışmada, her iki ülkede ortak ve farklı olan ulusal ve evrensel değerler ele alınmıştır. Her ülkenin ihtiyaçlarına uygun olarak bazı ulusal değerleri (Vatanseverlik, ulusa bağlılık, Atatürkçülük, bağımsızlık, kültürel normlar gibi) ve bazı evrensel değerleri (saygı, sevgi, barış, nezaket gibi) olduğu görülmektedir. Ayrıca değerler eğitimi uygulama yöntemleri (tartışma, örnek olaylar, söylem gibi) ve değerlendirmeleri (soru-cevap, gözlem, gelişim raporları gibi) açısından da benzerlikler olduğu bulunmuştur. Amerikadaki öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarına daha çok zaman ayrılmasını, uygun yöntemlerin bulunmasını ve sosyal-duygusal gelişimin desteklenmesi gerektiğini önerirken, Türkiye'deki öğretmenler en çok aile eğitimi ve okul-aile-öğretmen iş birliğine vurgu yapmışlardır.

Değerler eğitimi ve sosyal-duygusal gelişim konusunda dünyada birçok program geliştirilmektedir ve geliştirilmeye devam edilmelidir. Ülkemizde de bu konuda yapılan çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemizde değerler eğitimi ve sosyal-duygusal gelişim konusunda geliştirilen ve uyarlanan programlar bulunmaktadır. Ayrıca YÖK öğretmen yetiştirme lisans programlarında "Karakter ve Değer Eğitimi" dersi 2018 yılında zorunlu alan eğitimi dersi olarak eklenmiştir (YÖK, 2018). Öğretmen adaylarına verilen bu ders ile öğretmen olup mesleğe başladıklarında, okul öncesi dönemden başlayarak okul-aile ve eğitimci iş birliği ile toplumda değerlerin geliştirilmesine katkı sağlamada önemli bir toplumsal rolünün olduğu söylenebilir.

Türkiye, Yaşayan Değerler Eğitimi'ne üye ülkelerden biri olmasına rağmen ülke genelinde ortak olarak kullanılan bir değer eğitimi programı bulunmamaktadır. Bu durum Türkiye'nin her bölgesinde, ilinde, okulunda, hatta sınıfında değerler eğitiminin farklı uygulanmasına sebep olmaktadır. Dünyadaki farklı ülkelerdeki gibi Türkiye'de evrensel değerler eğitimi konusunda farkındalık yaratmak gerekmektedir. Değerler eğitimine verilen önem ve kalitenin artması için ülkemizde farklı yaş gruplarına yönelik değerler eğitimi uygulamaları konusunda daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır.

Yaşayan Değerler Eğitimi'ne üye bir ülke olduğu halde diğer ülkelerdeki uygulamalar ve programlar ile karşılaştırıldığında ülkemizde de evrensel değerler eğitimine önem verilmelidir. Uygulamaların nasıl olacağı konusunda öğretmenleri yönlendirici değerler eğitimi konusunda etkinlik planları hazırlanabilir. Okul öncesi dönemden başlanarak somut evrensel değerler eğitim programına entegre edilmesi önerilebilir. Çocukların yakın çevresinden ve somut yaşantılarından yola çıkılarak aile ve okul iş birliğiyle evrensel değerlere yoğunlaşılabilir.

Ayrıca dünyada pek çok ülke tarafından kabul edilen ve onaylanan değerler eğitimi programlarından seçilen örnekler ülkemize uyarlanabilir ve etkililiğine ilişkin çalışmalar yapılabilir. Değerler eğitiminin pratik uygulamaları üzerine çalışmalar yapılabilir, programlar geliştirilebilir. Ailelere ve öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili eğitimler, seminerler verilerek evrensel değerleri içselleştirmiş bir nesil yetiştirilmesine katkı sağlanması ülkemiz adına olumlu kazanımlar sağlayacaktır. Ayrıca, ailelerin ve eğitimcilerin görüşleri analiz edilerek ortak değerler belirlenebilir ve bu doğrultuda değerler eğitimi programları iş birliği içinde uygulanabilir. Netice de eğitim programlarının hedefi hem akademik anlamda iyi yetişmiş hem de iyi insan özelliklerine sahip bireysel özellikleri geliştirmektir ve bütünsel bir yaklaşımla sağlıklı bir nesli yetiştirmektir. Toplumların geleceğinde temel başlangıç olan erken çocukluk döneminde çocukların toplumsal yaşamla uyumlu temel evrensel değerlere sahip olması önemlidir ve iyi bir başlangıç yapabilmesi bu alanda çalışan tüm paydaşların iş birliğini de gerekli kılar.

KAYNAKÇA

- Aras, C. Y. ve Aslan, D. (2018). The effects of "I Can Problem Solve Program" on children's perspective taking abilities. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 7(2), 109-117.
- Atabey, D. (2014). Okul öncesi sosyal değer kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi (Yayınlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atabey, D. ve Ömeroğlu, E. (2016). Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 101-135.
- Atabey, D. ve Ömeroğlu, E. (2016). Sosyal değerler eğitimi programının ana sınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 593-617.
- Bakioğlu, A. ve Levent, F. (2014). Türkiye'nin geleceği için önemli bir yatırım: Etik değerler eğitimi. *Yeni Türkiye Dergisi*, 258-261.
- Bal, S. ve Uyanık Balat, G. (2013). Hayat evde başlar erken çocukluk döneminde temel değerlerin kazanılmasında aile yaşantısının

önemi ve etkisi. *Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu* (ss.156-177).

- Baxter, E. ve Hamm, K. (2014). Real family values: Child care and early childhood education. *Center for American Progress*, 1-8.
- Berkowitz, M. W. ve Bier, M. C. (2005). What works in character education: A research-driven guide for educators. *Character Education Partnership (CEP)*. Washington.
- Berkowitz, M. W. ve Grych, J. H. (2000). Early character development and education. *Early Education ve Development*, 11(1), 55-72.
- Berthelsen, D. ve Karupiah, N. (2011). Multicultural education: The understandings of preschool teachers in Singapore. *Australasian Journal of Early Childhood*, 36(4), 38-42.
- Brock, A. (2012). Building a model of early years professionalism from practitioners' perspectives. *Journal of Early Childhood Research*, 1(1), 27-44.
- Cirila, A., Janja, B., Metod, E., Nina, I., Vesna, I., Martina, J., Katarina, K., Neza, L. R., Irena, M., Jurij, M., Tina, O., Gültekin Rabia, G., Urska, S., Güllü, Ü., Nalan, Z. ve Pavlina, Z. (2016). Values for preschool children. <http://vrtec.leila.si/download/handbook.pdf> adresinden 15.10.2016 tarihinde alınmıştır.
- Connell, G. (2014). 100 Books that build character. *Scholastic – Where Teachers Come First*. <http://www.scholastic.com/teachers/top-teaching/2014/02/100-books-build-character> adresinden 18.10.2016 tarihinde alınmıştır.
- Cooper, D. (2014). Character education: A study of an elementary school leadership academy. (Yayınlanmamış doktora tezi). Wilmington University, North Carolina.
- Cottom, C. (1996). In India / A bold experiment in teaching values. *Exemplary Curriculums*, 53(8), 54-58.
- Dereli İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 249-268.
- Dönmez, Ö., Sözen, G., ve Demirkaya Demirdağ, E. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal değerler kazanımlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 59-71.
- Duman, G. (2014). Evaluation of Turkish preschool curriculum objectives in terms of values education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 152, 978-983.
- Duncan, D. ve White, J. (2007). Impact of the Great Body Shop on student health risks: A partial replication of the Robinson (1999) analysis of the Minnesota Student Survey. *Californian Journal of Health Promotion*, 5(1), 76-88.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- El Hassan, K. ve Kâhil, R. (2005). The effect of “living values: an educational program” on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lebanon. *Early Childhood Education Journal*, (33), 81-90.
- Erikli S. (2016) Development and Implementation of A Value Education Program For PreSchool Children (Yüksek Lisans Tezi). Middle East Technical University. The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Eryong, X. ve Li, J. (2021). What is the ultimate education task in China? Exploring “strengthen moral education for cultivating people” (“Li De Shu Ren”). *Educational Philosophy and Theory*, 53(2), 128-139.
- Fink, A. (2009). *Conducting research literature reviews: From the Internet to paper*. CA: Sage publications.
- Flay, B. R. ve Allred, C. G. (2003). Long-term effects of the Positive Action program. *American Journal of Healthy Behavior*, 27(1), 6-21.
- Flay, B. R., Allred, C. G., ve Ordway, N. (2001). Effects of the Positive Action Program on achievement and discipline: Two matched-control comparisons. *Prevention Science*, 2(2), 70-89.
- Flay, B., Acock, A., Vuchinich, S., ve Beets, M. (2006). Progress report of the randomized trial of Positive Action in Hawaii: End of third year of intervention. Available from Positive Action, Inc. 264 4th Avenue South, Twin Falls, ID 83301.
- Göl Güven, M. (2016). The Lions Quest Program in Turkey: Teachers' views and classroom practices. *The International Journal of Emotional Education*, 8(2), 60-69.
- Göl Güven, M. (2019). Lions Quest Yaşam Becerileri Programı'nın Türkiye'deki uygulama örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 254-282.
- Hill, B. V. (2004). Values education in schools – issues and challenges. *Primary ve Middle Years Educator*, 2(2), 1-12.
- Hills, M. D. (2002). Kluckhohn and Strodtbeck's Values Orientation Theory. *Online Readings in Psychology and Culture*, 4(4), 1-14.
- Ihm Kwon, Y. (2002). Western influences in Korean preschool education. *International Education Journey*, 3(3), 153-164.

- Irena, M., Jurij, M., Vesna, I., Cirila, A., Ema, B., Janja, B., Metod, E., Nina, I., Martina, J., Katarina, K., Neža, L. R., Anja, N., Tina, O., Gültekin Rabia, R., Urška, S., Güllü, Ü., Nalan, Z. ve Pavlina, Z. (2016). Values for preschool children: Erasmus+ project. *Ethical Values For Preschool Children*. http://vrtec.leila.si/download/ethics_for_preschool_children.pdf adresinden 18.10.2016 tarihinde alınmıştır.
- İbiş, E. (2017). Değerler eğitimi temelli yaratıcı drama programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin gelişimine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Klein-Ezell, C., Ezell, D., Powell Stanley, S. ve Ezell Powell, S. (2014). Character education using children's literature, puppets, magic tricks and balloon art. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4(14), 1-15.
- Kopp, B., Niedermeier, S. ve Mandl, H. (2014). Actual practical value education in Germany (Conference Paper). ICERI 2014 (17th-19th November 2014), Seville, Spain.
- Kuong, H. C. (2003). Character education program: An evaluation description (Graduate Research Paper). University of Northern Iowa, Iowa.
- Larsen, T. B. ve Samdal, O. (2007). Implementing Second Step: Balancing Fidelity and Program Adaptation. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17(1), 1-29.
- Law, W.W. ve Ho, W. C. (2009). Globalization, values education, and school music education in China. *Journal of Curriculum Studies*, 41(4), 501-520.
- Leming, J. (1997). Wither goes character education? Objectives, pedagogy, and research in education programs. *Journal of Education*, 179, 11-34.
- Lickona, T., Schabs, E. ve Lewis, C. (2007). CEP's Eleven Principles of Effective Character Education. Character Education Partnership. Washington, DC.
- Lovat, T. (2017). Values education as good practice pedagogy: Evidence from Australian empirical research. *Journal of Moral Education*, 46(1), 88-96.
- Maalouf, W., Stojanovic, M., Kiefer, M., Campello, G., Heikkila, H. ve El-Khatib, Z. (2019). Lions Quest Skills for Adolescence Program as a school intervention to prevent substance use – A pilot study across three south east european countries. *Prevention Science*, 20, 555-565.
- McTigue, E. M. ve Rimm-Kaufman, S. E. (2011). The Responsive Classroom Approach and it's implications for improving reading and writing. *Reading & Writing Quarterly*, 27 (1), 5-24.
- MEB (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/oooporam.pdf> adresinden 07.12.2020 tarihinde alınmıştır.
- Medlock, A. (1995). The ultimate character education: Bringing back heroes. *Education Week*, 25, 43.
- Moral education should be mandatory during pre-school (2016). *The Times of India City*. <http://timesofindia.indiatimes.com/city/jamshedpur/Moral-education-should-be-mandatory-during-pre-school/articleshow/55236937.cms> adresinden 04.11.2016 tarihinde alınmıştır.
- Morcom, V. E. (2016). Scaffolding peer collaboration through values education: Social and reflective practices from a primary classroom. *Australian Journal of Teacher Education*, 41(1), 81-99.
- Moss, P. ve Urban, M. (2010). Democracy and experimentation: Two fundamental values for education. Bertelsmann Stiftung, 1-96.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-240.
- Öztürk, E. ve Can A. A. (2020). The effect of music education on the social values of preschool children. *Cypriot Journal of Educational Science*, 15(5), 1053-1064.
- Öztürk, F., Ferah Özcan, A., Çimen, S., Özkan, A., ve Balkaş, S. R. (2016). Değerler eğitimine yönelik kültürler arası karşılaştırmalı bir araştırma: Almanya, İsveç, Güney Kore ve Malezya örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(30), 629-649.
- Öztürk Samur, A. (2011). Değerler eğitimi programının altı yaş çocuklarının sosyal ve duyuşsal gelişimlerine etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Peshotan Bhavnagri, N. ve Samuel, B. G. (1996). Children's literature and activities promoting social cognition of peer relationships in preschoolers. *Early Childhood Research Quarterly*, 11, 307-331.
- Peterson, R. L., O'Connor, A. ve Fluke, S. (2014). Character Counts! Tier 1: Technical Report. *Building and Sustaining Student Engagement*, University of Nebraska-Lincoln.

- Powell, S. (2010). Hide and seek: Values in early childhood education and care. *British Journal of Educational Studies*, 58(2), 213-229.
- Rowe, D. (2002). Environmental literacy and sustainability as core requirements: Success stories and models. Oakland Community College, New York.
- Samuelsson, I. P. ve Johansson, E. (2006). Play and learning—inseparable dimensions in preschool practice. *Early Child Development and Care*, 176 (1), 47-65.
- San Bayhan, A. ve Artan, İ. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Sapsağlam, Ö. (2015). Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sapsağlam, Ö. (2016). Okul öncesi eğitim programlarında yer alan hedeflerin değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(9), 683-700.
- Schafer, N. J. ve Barker, K. S. (2018). Responsive Classroom management: Empowering students and teachers in urban schools. *Journal of Urban Learning, Teaching, and Research*, 27-36.
- Schuitema, J. A., Dam, G. T. M. ve Veugelers, W.M.M.H. (2003). Teaching strategies for moral education: A review. *Research Institute Child Development and Education*. <http://dare.uva.nl/document/2/26469>.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances In Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Stevens, D. (2008). Effective values education. Bioethics Matters http://www.bioethicseducation.com/attachments/027_Effective%20Values%20Education.pdf adresinden 14.10.2016 tarihinde alınmıştır.
- Tarkoçin, S., Berktaş, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). An investigation into the values of the communication which is used in classroom activities by teachers. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 37-50.
- Tatlıhoğlu, K. (2015). Erken çocukluk döneminde ailede çocuğa kazandırılan değerlerin çocuğun kişilik gelişimine etkisi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 283-292.
- Thornberg, R. (2016). Values education in Nordic preschools: A commentary. *International Journal of Early Childhood*, 48(2), 241-257.
- Thornberg, R. ve Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research*, 59 (1), 49-56.
- Tillman, D. G. (2000). Living values: An educational program: Ages 8– 14. Deerfield Beach, FL: Health Communications, Inc.
- Top, N., Liew, J. ve Luo, W. (2016). Effects of second step curriculum on behavioral and academic outcomes in 5th and 8th grade students: A longitudinal study on character development. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 10(1), 24-47.
- Trawick-Smith, J. (2013). Erken çocukluk döneminde gelişim: çok kültürlü bir bakış açısı. B. Akman (Ed.), *Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal ve duygusal gelişim* (Çev: H. Z. İnan). Ankara: Nobel.
- Ulavere, P. ve Veisson, M. (2015). Values and values education in Estonian preschool child care institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2), 108-124.
- UNESCO (2000). Living values activities for children, ages 3-7. *Living Values: An Educational Program (LVEP)*. New York, USA. <http://livingvalues.net> adresinden 14.10.2016 tarihinde alınmıştır.
- USDE (2001). No child left behind act. <https://www2.ed.gov/policy/elsec/leg/esea02/index.html> adresinden 15.10.2016 tarihinde alınmıştır.
- Uyanık Balat, G. (2012). Okul Öncesinde Değerler Eğitimi. Gülden Uyanık Balat (Ed.). Pegem Akademi, Ankara.
- Uyanık Balat, G. ve Balaban Dağal, A. (2009). Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri. Kök Yayıncılık, Ankara.
- Uyanık Balat, G., Özdemir Beceren, B. ve Adak Özdemir, A. (2011). The evaluation of parents' views related to helping pre-school children gain some universal values. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 908–912.
- Uysal, F. (2008). Karakter eğitimi programlarının değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uzunkol, E. (2014). Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vitz, P. C. (1990). The use of stories in moral development: New psychological reasons for an old education method. *American*

Psychological Association, 45(6), 709-720.

WWC Intervention Report (2007). Positive Action. What Works Clearinghouse: Character Education. U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences.

Yağın Güder, S. (Ed.). (2015). Okul öncesinde ve ilkokul döneminde değerler eğitim. Eğiten Kitap, Ankara.

Yenen, T. E. ve Ulucan, P. (2021). Values education practices in preschool: The case of Turkey and the United States. *Participatory Educational Research (PER)*, 8(4), 385-408.

YÖK (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden 30.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Zorlu, H. ve Öğülmüş, S. (2020). Ben Sorun Çözebilirim (BSÇ) Programının Etkililiği: Okul öncesi dönemi çocukları üzerinde deneysel bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 270-283.

Values Education in Different Countries and Examples from Values Education

Özlem DÖNMEZ , Güliden UYANIK

Introduction

Values are generalized moral principles and beliefs that reflect common feelings, thoughts, goals and benefits that are accepted as true and necessary by the majority of members in order to ensure and maintain the existence, unity, functioning and continuity of a social group or society (Kızılcılık and Erjem, 1994; as cited in Tarkoçin, Berktaş and Uyanık Balat, 2013). Learning values is a lifelong process, but basic values are acquired in the pre-school period (Tatlıhoğlu, 2015; Balat and Dağal, 2009). During this period, children begin to internalize values such as love, respect, happiness, responsibility, cooperation, patience, and honesty (Bal ve Uyanık Balat, 2013).

Values education in the preschool period should be taught to children through concrete experiences such as “learning to put their shoes side by side” (Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009). Families and teachers have important responsibilities in order to be an appropriate role model and guide children to gain values, to display a democratic attitude and to create suitable environments where the child can internalize values.

Bringing values to children in the first years of life is crucial for children to live in harmony with society (Atabey, 2014). It has been revealed that values education, which is applied appropriately in the preschool years, has positive effects on a series of emotional, social, moral and academic educational goals (Öztürk and Can, 2020; İbiş, 2017; Lovat, 2017; Morcom, 2016; Thornberg, 2016; Erikli, 2016; Atabay and Ömeroğlu, 2016; Dereli İman, 2014; Sapsağlam, 2015; Uzunkol, 2014; Atabey, 2014; Öztürk Samur, 2011).

Values education practices can vary according to many factors such as culture, society, country, and time. Which values are accepted and which values are given more importance in the society differentiate the values education practices of the countries (Schwartz, 1992). In this study, values education practices in Australia, Singapore, India, Korea, China, Netherlands, Slovenia, Sweden, New Zealand, Germany, England, Turkey and America, and the programs and organizations they inspire from in their values education systems examined.

Results, conclusion, and suggestions

According to the relevant literature, there are many advantages of values education programs in the world which are decrease in risky behaviors (problem behaviors, involvement in crime, substance abuse, violence, lying, theft, rudeness), increase in positive social skills (honesty, respect, justice, cooperation, friendship) positive attitudes towards school and school success (good relations with friends and teachers, higher attendance to classes, exhibiting positive social behaviors, feeling of belonging to school, academic success, motivation), increase emotional skills (positive self-perception, independence, assertiveness, leadership, coping with problems), adapting to changes (Berkowitz and Bier, 2005).

It is possible to focus on universal values with the cooperation of family and school via starting from the immediate environment and offering concrete experiences to preschool children. Contributing to raising a generation that has internalized universal values by giving trainings and seminars on values education to families and teachers will provide positive gains for our country. In addition, common values can be determined by analyzing the views of families and

educators, and values education programs can be shaped and implemented according to the cooperation.

Many programs are being developed in the world on values education and social-emotional development and should continue to be developed. Studies on that topic in our country are increasing day by day. There are programs developed and adapted on values education and social-emotional development in our country. In addition, “Character and Value Education” course was added as a compulsory field education course in YÖK teacher training undergraduate programs in 2018 (YÖK, 2018). With this course given to teacher candidates, it can be said that when they become teachers and start their profession, they have an important social role in contributing to the development of values in the society, starting from the pre-school period, with the cooperation of school-family and educator.

To sum up, the main goal of education programs is to develop individual characteristics that are both well-educated academically and have good human characteristics, and to raise a healthy generation with a holistic approach. It is important for children to have basic universal values compatible with social life in the early childhood period, which is the basic for the future of societies, and to make a good start requires the cooperation of all stakeholders working in this field. According to values education programs and practices of different countries, it can be suggested that values education in early childhood education should be through learning by doing, supporting holistic development, based on concrete experiences and play, respectful to diversity and culture, modeling teachers, parents and peers, cooperation between family and school, process based, and focusing on internalization of universal values.

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Dönmez, Ö. & Uyanık, G. (2022). Farklı ülkelerde değerler eğitimi ve değer eğitimi programlarından örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 74-88. doi: 10.55008/te-ad.1099697